

combinació dels sufixos *-t* i *-n*: en *Orrató*, nom antic que es devia trobar a la vall de l'Isàvena, segons documents de princ. S. XI; «de *Orratone*», a. 1007; i com afr.: «de occidente Horratto, fili Altemiro ---» a. 1009 (M. Duque, *Docs. d'Ovarra*).

És veritat que també es troba en contextos que donarien peu a interpretar-lo com un NP: a. 874: «*signum Orratoni*» (Abadal, P. i R.); 988 (ib., 276).

I altres combinacions que es podrien entendre com NP o NL: 990: «*terra Orratoni*» (ib., n.º 286); i combinacions com «*egi Orrato*», «*sig. Orratoni*», en altres docs. de fi S. X, i princ. S. XI (Abadal, n.º 316; SerranoS., pp. 396, 399; M. Duque, 93.1, 101, 103 ss.). Com que altrament no en tinc notícia com antropònim (i llavors no s'hi veuria enllaç etimològic), quedem en dubte, sense excloure que fos pròpiament un NL d'aquesta família, on es combinessin les característiques de (1-2) i de (3-4), que secundàriament s'hagués aplicat a NP; o si es tracta d'un antropònim ignorat inexplorat i independent de la qüestió present.

La Rua, V. *Rugat* *Ruaia*, ape. a *Carratalà* *Ruaix*, V. *Ro-*, *Ru-* (misc. àr.) *Ruart*, V. *Roard* *Ruban*, V. *Robau*

RUBÍ

La vila del Vallès, entre Terrassa i St. Cugat.

PRON.: *řubi*, a Olesa, Casac. 1920; a Bna., *řubi* i ³⁰ pertot. Gentilici: *rubinencs*.

MENCIONS ANT. Donarem separadament, i primer, les referents a la Riera de Rubí, que aigües avall de la vila, tombant a l'O., desaigua al Llobregat, entre el Papiol i Castellbisbal; la qual és el fonament del ³⁵ nom.

a) 986: «*Rio Rubeo* --- Gausac ---» (Mas, *NHBna.* iv, 104; *Cart. St. Cugat* I, p. 147; *Cat. Car.* II, 198, n. 6); 987: *Rio Rubio* (Balari, *Orig.*, 188); 995: «in alveo *Rio Rubio*» (*Cart. St. Cugat* I, 259); 1037: «alveo ⁴⁰ de *Rio Rubeo*» (BABL VII = XIII, 481); 1237: «*Riaria de Rubi*» (*Cart. St. Cugat* II, 452).

Rubi és, doncs, contracció de *Ri-rubi* per haplogia. Docs. pels quals veiem que, consumada l'haplogia, ja passava a ser mirat primordialment com nom de la població.

b) Del castell o terme o parròquia o població. 1002: «de Aqualonga vel de castrum *Rivo Rubeo*» (*Cart. St. Cugat* II, 31; del castrum també en *Cat. Car.* II, 198, n. 5); 1037: «in term. de *Rio rubio* --- in alveo *rio Rubeo*» (BABL VII, 491); 1140: el primicer de la Seu de Bna. dona a poblar el molí de «*Viula* --- in par. S. Petri de *Rivo Rubeo*» (Font Rius, C. d. p., § 58; Mas, *NHBna.* XI, 55); 1156: «est --- mansus in *Rivo-Rubeo*» (*Cart. St. Cugat* III, 182); 1359: *Rubi* ³⁵ (CoDoACA XII, 14).

c) Noms de persona, sens dubte de senyors que pengueren nom del castell, o ciutadans de la població, mostrant-nos ja soldades les dues parts del nom. 1011: Sunifredus *Rirubensis* (*Cart. St. Cugat* II, 84); ⁶⁰

1192: Guillelmus de *Rubi* (*Cart. St. Cugat* III, 323).

ETIM. La simple inspecció d'aquestes dades ja ens mostra que el nom de la vila vingué del de la riera o riuet, als dos costats del qual s'havia anat fent l'edificació: en *Ri-rubi*, en la forma abreujada que hem vist revestida per nombre de noms de corrents i riuets, supra, en l'article *Ri-*, o probablement en la variant *Re-*, de la qual també hi hem aplegat exemples (*Re-lat*, *Re-piaix* etc.): s'hi produí el fet fonètic comuníssim de l'«haplogia»: notem que una pronúncia *řa-řubi*, es podia àdhuc pendre per un cas de quequeig, i que, a la inversa, la gent jove (destinats a ser barons de respecte) reaccionant-hi exageradament ho devien reduir a *řubi*: vulgarisme primer, després acceptat resignadament.¹

Que RŪBĒUS en lloc de *rubi* s'accentués *rubí* és un fet que es reproduceix en massa en la nostra toponímia; *Font-rubi* < FONTEM RUBEUM, amb 'font' masculí com en llatí; *Quer-rubi* > *Corrubí*; *Balçrubí*, encara BALTEUM RUBEUM en un doc. del S. X (E.T.C. II, 267), deformat després en *Malrubí*; *Camprubi* (a Roses etc.); *Campo-rubi*, te. Naens, en el Flamicell; *Boixorubi* (que imagino ja accentuat a la -i), en el Solsonès, mas citat en el *Capbreu* de Besora, c. l'a. 1200, ²⁵ lín. 66 (= fr. *buisson-rouge* vulgarment).

Costa-rubi, pda. de la Vall de Ribes, en l'antic terme de Queralbs. En el doc. de 1027 donant (*Anynuria* al mon. de Ripoll, enumerant les afrs. de les 7 valls que constitueixen la donació van a Occid. de Pedrafità, la serra que va per *Costa Rubia* et *Fonte Alba*, Cers: Coll de Finestrelles...). Modernament ja consta com *Costa-Rubi* entre els «baixants de Garriga» que van cap a Serrat, en el *Gibell* de Queralbs (S. XVIII), BCEC 1918, 138, 141.

Aquest canvi d'accent el veiem ocasionalment fins en la llengua comuna en mots vius: *escorpi* SCORPIUS o SCORPIO i *noví* per *nuvi*; amb abast més descabdel·lat a Mallorca: *delobí* per *diluvi* 'xàfec' T. Forteza (*Gram. Cat.*, pp. 85, 86n, 155), que observa un glossador pron. *kom as valla řavayžoli* (metàst. de *ver l'evayželi*), quan vol asseverar: 'com és ver l'Evangelí'; i el nom de planta MARRUBIUM s'ha tornat *malrubí* en la boca dels herbolaris.

RŪBĒUS s'ha reduït més generalment a RUIU en ll. vg., d'on el cat. *roig*. Arrelat en la nostra terra, el trobem principalment en la toponímia del Nord; però n'hi ha casos en la del cat. occid. (*Rúbies*), allí sense el trasllat accentual; i més en les terres de substrat mossàrab (*Farrúbio* FONTEM RUBEUM) en els Ports de Tortosa; *Gorgo-róbio*, cap a Ontinyent. Molt més es troba allí mateix la reducció a *roï(o)*. *Montroi*; i un *Pelatroi* en val. central, amb el qual podrien anar *Es Beltroies*, te. Aiello de Malferit, si bé per a *Benitroies*, te. Bèlgida (XXXII, 135), he pensat en una combinació de *roies* amb *benát*, plural arabitzat de PINNA = *pena* 'penya'.

Hi hagué altres homònims? No tinc altra notícia d'un *Rubi* que el cens de 1359 inclou a la vegueria de Pallars (CoDoACA XII, 79). Hi ha diversos *Son Rubí* a les Illes, te. Sineu (XL, 101.17; Masc., 19H6), a Montuiri (121.15, 27H11); i a Mercadal (XLIV, 26.12,